

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ШАХОВ Володимир – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: педагогічна психологія, психологічна підтримка в освітньому процесі, психологічні аспекти професійної підготовки, стресостійкість у педагогічній діяльності.

ШАХОВ Владислав – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології Маріупольського державного університету.

Наукові інтереси: психологія стресу, копінг-стратегії та адаптація психоемоційне здоров'я студентської молоді, психологічна стійкість в умовах соціальних криз.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

SHAKHOV Volodymyr – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Psychology and Social Work Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University.

Scientific interests: pedagogical psychology, psychological support in the educational process, psychological aspects of professional training, stress resistance in pedagogical activity.

SHAKHOV Vladyslav – Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Practical Psychology Mariupol State University.

Scientific interests: psychology of stress, coping strategies and adaptation, psycho-emotional health of student youth, psychological resilience in conditions of social crises.

Стаття надійшла до редакції 01.01.2026 р.

Стаття прийнята до друку 11.01.2026 р.

УДК 373.5.014

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-222-271-275

ЛИСТОПАД Олексій –

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3121-324X>
e-mail: lystopad.oa@pdpu.edu.ua

КОМПЕТЕНТІСНИЙ І ДІЯЛЬНІСНИЙ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОГНОЗУВАННЯ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті теоретично обґрунтовано методологічні засади підготовки майбутніх педагогів до прогнозування в освітній діяльності, що є важливою складовою сучасної професійної компетентності педагога. Розглянуто поняття прогнозування в педагогіці, його роль у структурі професійної компетентності та вплив на ефективність освітнього процесу. Проаналізовано наукові підходи до формування прогностичних умінь майбутніх педагогів, зокрема компетентнісний та діяльнісний підходи. У межах компетентнісного підходу підкреслено значення інтегрованого розвитку знань, умінь, ціннісних орієнтацій та готовності до самостійного прийняття педагогічних рішень, що забезпечує ефективно прогнозувати результати освітньої діяльності. Діяльнісний підхід розглядається як методологічна основа практичного формування прогностичних умінь через активну навчально-пізнавальну, проєктну та дослідницьку діяльність студентів. Встановлено, що поєднання компетентнісного та діяльнісного підходів сприяє формуванню цілісної прогностичної компетентності, що включає когнітивний, операційно-діяльнісний, мотиваційно-ціннісний та рефлексивний компоненти. Узагальнення наукових джерел показало, що спеціалізовані дослідження педагогічного прогнозування залишаються недостатньо розробленими, що обґрунтовує актуальність подальших наукових пошуків у цьому напрямі. Практична значущість роботи полягає в можливості інтеграції результатів дослідження в освітній процес закладів вищої педагогічної освіти, використанні кейс-методу, педагогічного моделювання та проєктної діяльності для цілеспрямованого розвитку прогностичних умінь студентів. Запропоновані методологічні орієнтири дозволяють підвищити рівень готовності майбутніх педагогів до прогнозування, забезпечуючи науково обґрунтовану підготовку до здійснення освітньої діяльності в умовах динамічних трансформацій та невизначеності освітнього середовища.

Ключові слова: педагогічна освіта, прогнозування, професійна компетентність, компетентнісний підхід, діяльнісний підхід, підготовка майбутніх педагогів, освітня діяльність, прогностичні уміння.

LYSTOPAD Oleksii –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Preschool Education State institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3121-324X>
e-mail: lystopad.oa@pdpu.edu.ua

COMPETENCE-BASED AND ACTIVITY-BASED METHODOLOGICAL APPROACHES IN PREPARING FUTURE TEACHERS FOR FORECASTING IN EDUCATIONAL ACTIVITIES

The article theoretically substantiates the methodological foundations of training future teachers to make predictions in educational activities, which is an important component of modern professional competence of teachers. The concept of prediction in pedagogy, its role in the structure of professional competence, and its impact on the effectiveness of the educational process are considered. Scientific approaches to the formation of predictive skills of future teachers, in particular, competence-based and activity-based approaches, are analyzed. Within the framework of the competency-based approach, emphasis is placed on the importance of integrated development of knowledge, skills,

value orientations, and readiness to make independent pedagogical decisions, which ensures the ability to effectively predict the results of educational activities. The activity-based approach is seen as the methodological basis for the practical formation of predictive skills through active educational, cognitive, project, and research activities of students. It has been established that the combination of competence-based and activity-based approaches contributes to the formation of comprehensive prognostic competence, which includes cognitive, operational-activity, motivational-value, and reflective components. A review of scientific sources has shown that specialized research on pedagogical forecasting remains underdeveloped, which justifies the relevance of further scientific research in this area. The practical significance of the work lies in the possibility of integrating the research results into the educational process of higher pedagogical education institutions, using the case method, pedagogical modeling, and project activities for the purposeful development of students' prognostic skills. The proposed methodological guidelines make it possible to increase the level of readiness of future teachers for forecasting, ensuring scientifically sound preparation for educational activities in conditions of dynamic transformations and uncertainty in the educational environment.

Key words: teacher education, forecasting, professional competence, competency-based approach, activity-based approach, training of future teachers, educational activities, forecasting skills.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасний етап розвитку освіти характеризується динамічними трансформаціями, зростанням рівня невизначеності та посиленням вимог до професійної діяльності педагога. Особливої актуальності набуває проблема підготовки майбутніх педагогів до прогнозування в освітній діяльності, що зумовлено необхідністю передбачення результатів педагогічних впливів, аналізу можливих сценаріїв розвитку освітніх ситуацій та своєчасного ухвалення обґрунтованих професійних рішень. Прогнозування стає невід'ємною складовою професійної діяльності педагога, орієнтованої на випереджальний характер освіти та її відповідність сучасним і майбутнім суспільним запитам.

У науково-педагогічних дослідженнях прогнозування розглядається як важливий інтелектуально-аналітичний компонент професійної компетентності педагога, що забезпечує цілісне бачення освітнього процесу, здатність до аналізу, узагальнення та моделювання педагогічних явищ. У контексті компетентнісного підходу прогнозування постає як інтегрована якість особистості майбутнього педагога, що поєднує знання, уміння, досвід діяльності та ціннісні орієнтації, необхідні для ефективної професійної самореалізації у змінному освітньому середовищі. Водночас діяльнісний підхід акцентує увагу на формуванні прогностичних умінь у процесі активної навчально-пізнавальної та квазіпрофесійної діяльності студентів.

Разом із тим аналіз сучасної освітньої практики засвідчує наявність низки суперечностей між зростаючими вимогами до здатності педагога здійснювати педагогічне прогнозування та недостатнім рівнем готовності майбутніх педагогів до реалізації прогностичної функції у професійній діяльності. Зокрема, спостерігається невідповідність між теоретично задекларованою необхідністю формування прогностичної компетентності та обмеженими можливостями її цілеспрямованого формування в системі вищої педагогічної освіти; між потребою в підготовці педагогів, здатних діяти в умовах невизначеності, та переважанням традиційних репродуктивних форм навчання. Зазначені суперечності зумовлюють необхідність теоретичного обґрунтування методологічних засад підготовки майбутніх педагогів до прогнозування в освітній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професійної підготовки майбутніх педагогів та методології педагогічних досліджень ґрунтовно висвітлено у працях українських

науковців. Зокрема, С. Гончаренко наголошує на необхідності методологічної підготовленості педагога як умови науково обґрунтованого аналізу й прогнозування педагогічних явищ, підкреслюючи значення системного підходу у дослідницькій діяльності [1]. Подібної позиції дотримуються Т. Завгородня та І. Стражнікова, які розглядають професійну підготовку майбутніх педагогів у контексті сучасних методологічних засад педагогічної науки та акцентують увагу на формуванні аналітичного мислення як складової професійної компетентності педагога [2]. Методологічні аспекти науково-педагогічних досліджень як підґрунтя професійної підготовки педагогів також розкрито у працях С. Сисоевої та Т. Кристопчук, які підкреслюють важливість цілісного осмислення педагогічного процесу та готовності педагога до дослідницької діяльності [7].

Значну увагу в наукових дослідженнях приділено впровадженню компетентнісного підходу у вищій педагогічній освіті. Так, В. Луначек розглядає компетентнісний підхід як провідну методологію професійної підготовки у вищій школі, спрямовану на формування здатності майбутніх педагогів ефективно діяти в умовах динамічних змін та приймати обґрунтовані професійні рішення [5, с. 155]. Діяльнісний підхід як методологічну основу організації освітнього процесу у вищій школі обґрунтовує С. Щербина, підкреслюючи, що саме в процесі активної навчально-пізнавальної та науково-дослідницької діяльності формується здатність студентів до аналізу, моделювання та передбачення результатів професійної діяльності [8, с. 80].

Аналіз зазначених наукових джерел дає підстави стверджувати, що проблема педагогічного прогнозування розглядається переважно опосередковано – через загальні методологічні, компетентнісні та діяльнісні аспекти професійної підготовки педагогів. Водночас питання цілеспрямованої підготовки майбутніх педагогів до прогнозування в освітній діяльності, зокрема визначення структури прогностичної компетентності та механізмів її формування на засадах компетентнісного й діяльнісного підходів, залишаються недостатньо дослідженими, що зумовлює актуальність подальших наукових розвідок в означеному напрямі.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні методологічних засад підготовки майбутніх педагогів до прогнозування в освітній діяльності. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження: уточнити

сутність прогнозування в освітній діяльності педагога як складової його професійної компетентності; обґрунтувати доцільність застосування компетентнісного та діяльнісного підходів у підготовці майбутніх педагогів до прогнозування; визначити роль компетентнісного та діяльнісного підходів у формуванні готовності майбутніх педагогів до здійснення прогностичної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасній педагогічній науці прогнозування розглядається як важливий компонент професійної діяльності педагога, що забезпечує передбачення результатів освітніх впливів і можливих змін у педагогічному процесі. С. Гончаренко визначає прогнозування як науково обґрунтоване передбачення розвитку педагогічних явищ і процесів на основі їх аналізу та узагальнення [1]. Такий підхід дозволяє розглядати прогнозування не лише як інтелектуальну операцію, а як складну професійну дію, що інтегрує аналітичне мислення, досвід і професійні цінності педагога. У працях Т. Завгородньої та І. Стражнікової прогнозування пов'язується з методологічною культурою педагога, його здатністю системно осмислювати освітні явища та передбачати наслідки педагогічних рішень [2]. С. Сисоєва та Т. Кристопчук підкреслюють, що в умовах сучасних освітніх змін здатність до прогнозування виступає важливим показником професійної зрілості педагога та складовою його дослідницької компетентності [7].

У структурі прогностичної компетентності майбутнього педагога доцільно виокремлювати такі компоненти: когнітивний (знання теоретичних основ педагогічного прогнозування), операційно-діяльнісний (уміння аналізувати, моделювати й передбачати результати освітньої діяльності), мотиваційно-ціннісний (усвідомлення значущості прогнозування для професійної діяльності) та рефлексивний (здатність оцінювати власні прогностичні дії). Така структура узгоджується із загальними підходами до аналізу професійної компетентності педагога, представленими в сучасних методологічних дослідженнях [3; 4].

Компетентнісний підхід посідає провідне місце в сучасній системі професійної педагогічної освіти. В. Лунячек розглядає його як методологію професійної підготовки, спрямовану на формування здатності майбутніх фахівців ефективно діяти в реальних професійних ситуаціях, зокрема в умовах невизначеності та змін [5, с. 155]. У цьому контексті прогнозування постає як інтегрований результат професійної підготовки, а не як окреме уміння. Ідеї компетентнісного підходу тісно пов'язані з особистісно орієнтованою парадигмою педагогічної освіти. У дослідженні О. Дубасенюк наголошується, що результатом професійної підготовки має бути сформована здатність майбутнього педагога до самостійного прийняття рішень і професійного саморозвитку [6]. У цьому аспекті прогностична компетентність розглядається як важлива складова загальної професійної компетентності педагога. Отже, у межах компетентнісного підходу прогностична компетентність майбутнього педагога формується як цілісне утворення, що поєднує знання, уміння,

досвід діяльності та ціннісні орієнтації, необхідні для ефективного здійснення освітньої діяльності та передбачення її результатів [5, с. 155].

Зібраний і проаналізований фактичний матеріал дозволяє стверджувати, що компетентнісний методологічний підхід у підготовці майбутніх педагогів до прогнозування в освітній діяльності – це науково обґрунтована система теоретичних положень і практичних орієнтирів, що спрямовує професійну підготовку майбутніх педагогів на формування їхньої здатності ефективно здійснювати прогностичну діяльність на основі інтеграції знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій і досвіду професійного передбачення.

У межах компетентнісного підходу прогнозування розглядається не як окрема функція педагогічної діяльності, а як складова професійної компетентності педагога, що забезпечує здатність аналізувати освітні процеси, передбачати можливі результати педагогічних впливів, моделювати освітні ситуації та приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності й освітніх трансформацій. Компетентнісний методологічний підхід у підготовці майбутніх педагогів до прогнозування забезпечує результативну спрямованість професійної освіти, узгоджує зміст, методи й форми навчання з вимогами сучасної освітньої практики та створює підґрунтя для формування педагогів, здатних до відповідального й науково обґрунтованого передбачення в освітній діяльності.

Діяльнісний підхід розглядається як важлива методологічна основа формування професійних умінь майбутніх педагогів. С. Щербина підкреслює, що саме в процесі активної навчально-пізнавальної та дослідницької діяльності відбувається формування здатності студентів до аналізу, моделювання та прогнозування професійних ситуацій [8, с. 80]. Діяльнісний підхід забезпечує перехід від засвоєння теоретичних знань до їх практичного застосування. Ефективними методами та формами формування прогностичних умінь у межах діяльнісного підходу є кейс-метод, педагогічне моделювання та проектна діяльність. Зазначені методи створюють умови для аналізу реальних і змодельованих освітніх ситуацій, передбачення можливих результатів і наслідків педагогічних рішень, що сприяє формуванню готовності майбутніх педагогів до прогнозування в освітній діяльності [7].

Можна з упевненістю сказати, що діяльнісний методологічний підхід у підготовці майбутніх педагогів до прогнозування в освітній діяльності – це науково обґрунтований підхід до організації професійної підготовки, відповідно до якого формування готовності майбутніх педагогів до прогностичної діяльності відбувається в процесі їх активної, цілеспрямованої освітньо-професійної діяльності, максимально наближеної до реальних умов педагогічної практики.

У межах діяльнісного підходу прогнозування розглядається як практична дія і спосіб професійного мислення педагога, що формується шляхом систематичного залучення здобувачів освіти до аналізу педагогічних ситуацій, моделювання можливих сценаріїв розвитку освітніх

процесів, ухвалення рішень та оцінювання їхніх прогнозованих наслідків. Діяльнісний методологічний підхід у підготовці майбутніх педагогів до прогнозування забезпечує перехід від засвоєння теоретичних знань до практичного оволодіння прогностичною діяльністю, сприяє формуванню здатності майбутніх педагогів самостійно здійснювати передбачення, коригувати педагогічні дії та відповідально діяти в умовах динамічних змін сучасного освітнього середовища.

Узагальнення отриманих теоретичних положень засвідчує, що підготовка майбутніх педагогів до прогнозування в освітній діяльності має розглядатися як цілісний і методологічно обґрунтований процес, що ґрунтується на поєднанні компетентнісного та діяльнісного підходів. Узгоджуючись із позицією С. Гончаренка щодо ролі методологічної культури педагога у здійсненні науково обґрунтованої професійної діяльності, результати дослідження підтверджують доцільність розгляду прогнозування як складової професійної компетентності педагога [1]. Аналогічні методологічні орієнтири простежуються у працях Т. Завгородньої та І. Стражнікової, які наголошують на важливості аналітичного та системного мислення в підготовці майбутніх педагогів [2].

Порівняння отриманих результатів із висновками інших дослідників свідчить про їх концептуальну узгодженість із сучасними науковими підходами. Так, положення про визначальну роль компетентнісного підходу у формуванні готовності майбутніх педагогів до прогнозування корелюють із висновками В. Лунячека, який розглядає компетентнісний підхід як провідну методологію професійної підготовки у вищій школі [5, с. 155]. Водночас ідеї особистісно орієнтованої педагогічної освіти, представлені О. Дубасенюк, підтверджують доцільність формування прогностичної компетентності як інтегрованої якості особистості майбутнього педагога [6]. Результати дослідження також узгоджуються з підходами С. Щербини, який обґрунтовує діялісну основу формування професійних умінь студентів у процесі активної навчально-пізнавальної та дослідницької діяльності [8, с. 80].

Визначені у дослідженні теоретичні положення створюють підґрунтя для їх цілеспрямованого практичного впровадження в освітній процес закладів вищої педагогічної освіти. Зокрема, застосування кейс-методу, педагогічного моделювання та проєктної діяльності як провідних форм реалізації діялісного підходу сприяє системному формуванню прогностичних умінь майбутніх педагогів що, своєю чергою, забезпечує підвищення рівня готовності майбутніх педагогів до прогнозування в освітній діяльності, посилює практичну спрямованість професійної підготовки та наближає її результати до реальних вимог сучасної освітньої практики.

Висновки та перспективи подальших розвідок напруму. У результаті проведеного дослідження теоретично обґрунтовано методологічні засади підготовки майбутніх педагогів до прогнозування в освітній діяльності як важливої

складової їхньої професійної компетентності. Узагальнення наукових положень дозволило уточнити сутність прогнозування в педагогічній діяльності, яке розглядається як здатність педагога до науково обґрунтованого передбачення результатів освітніх впливів, аналізу можливих сценаріїв розвитку педагогічних ситуацій та прийняття виважених професійних рішень. Доведено, що прогностична компетентність майбутнього педагога має інтегрований характер і поєднує когнітивний, діялісний, мотиваційно-ціннісний та рефлексивний компоненти.

Обґрунтовано, що компетентнісний та діялісний підходи є визначальними методологічними орієнтирами підготовки майбутніх педагогів до прогнозування в освітній діяльності. Компетентнісний підхід забезпечує спрямованість професійної підготовки на результат у вигляді сформованої готовності до прогностичної діяльності, тоді як діялісний підхід створює умови для практичного формування прогностичних умінь у процесі активної навчально-пізнавальної, проєктної та дослідницької діяльності студентів. Їх поєднання сприяє цілісності підготовки майбутніх педагогів і підвищує її практичну ефективність.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробленні й експериментальній перевірці моделі підготовки майбутніх педагогів до прогнозування в освітній діяльності, визначенні педагогічних умов формування прогностичної компетентності, а також у вивченні можливостей використання цифрових технологій і освітніх інновацій для розвитку прогностичних умінь у майбутніх педагогів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. 308 с.
2. Завгородня Т. К., Стражнікова І. В. Методологічні засади педагогічних досліджень: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2021. 120 с.
3. Листопад О. А., Мардарова І. К., Листопад Н. Л. Становлення професійної ментальності здобувачів освіти в освітньому процесі закладів вищої і фахової передвищої педагогічної освіти. *Перспективи та інновації науки (Серія «Психологія», Серія «Педагогіка», Серія «Медицина»)*. 2024. №10 (44) С. 323–335. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10\(44\)-323-335](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-323-335)
4. Листопад О., Мардарова І. Практиологічний підхід у розвитку професійної компетентності педагогів: теоретичні засади та освітні практики. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Філософія. Педагогіка*. 2025. № 2 (9). С. 157–163. DOI: <https://doi.org/10.54891/2786-7013/2025-2-18>
5. Лунячек В. Е. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. № 1 (13). С. 155–162.
6. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 436 с.
7. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Методологія науково-педагогічних досліджень: Підручник Рівне: Волинські обереги, 2013. 360 с.
8. Щербина С. В. Діялісний підхід як теоретична основа організації науково-дослідницької роботи студентів у вищому навчальному закладі. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. наук. пр.* Харків: УІПА, 2004. № 6. С. 80–85.

REFERENCES

1. Honcharenko, S. U. (2010). Pedahohichni doslidzhennya: metodolohichni porady molodym naukovtsyam [Pedagogical research: methodological advice for young researchers]. Kyiv–Vinnytsia: TOV firma “Planer”. 308 s. [in Ukrainian]
2. Zavhorodnia, T. K., & Strazhnikova, I. V. (2021). Metodolohichni zasady pedahohichnykh doslidzen: navchal'no-metodychnyy posibnyk [Methodological foundations of pedagogical research: teaching and methodological guide]. Ivano-Frankivsk. 120 s. [in Ukrainian]
3. Lystopad, O. A., Mardarova, I. K., & Lystopad, N. L. (2024). Stanovlennya profesynoyi mental'nosti здобувачів освіти v osvith'omu protsesi zakladiv vyshchoyi i fakhovoyi peredvyshchoyi pedahohichnoyi osvity [Formation of professional mentality of education seekers in the educational process of higher and professional pre-higher pedagogical education institutions]. Perspektivy ta innovatsiyi nauky (Seriya “Psykholohiya”, Seriya “Pedahohika”, Seriya “Medytsyna”). 10(44). S. 323–335. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10\(44\)-323-335](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-323-335) [in Ukrainian]
4. Lystopad, O., & Mardarova, I. (2025). Prakseolohichnyy pidkhd u rozvytku profesynoyi kompetentnosti pedahohiv: teoretychni zasady ta osvithni praktyky [Praxeological approach in the development of teachers' professional competence: theoretical foundations and educational practices]. Visnyk Dniprovskoyi akademiyi neperervnoyi osvity. Seriya: Filosofiya. Pedahohika. 2(9). S. 157–163. DOI: <https://doi.org/10.54891/2786-7013/2025-2-18> [in Ukrainian]
5. Luniachek, V. E. (2013). Kompetentnisnyy pidkhd yak metodolohiya profesynoyi pidhotovky u vyshchey shkoli [Competence-based approach as a methodology of professional training in higher education]. Publichne upravlinnya: teoriya ta praktyka. 1(13). S. 155–162. [in Ukrainian]

6. Dubaseniuk, O. A. (Ed.). (2012). Profesynna pedahohichna osvita: osobystisno oriyentovanyy pidkhd [Professional pedagogical education: personality-oriented approach]: monohrafiya. Zhytomyr: Vydavnytstvo ZhDU imeni I. Franka. 436 s. [in Ukrainian]

7. Sysoieva, S. O., & Krystopchuk, T. Ye. (2013). Metodolohiya naukovy-pedahohichnykh doslidzen [Methodology of scientific and pedagogical research]. Rivne: Volyns'ki oberehy. 360 s. [in Ukrainian]

8. Shcherbina, S. V. (2004). Diyal'nisnyy pidkhd yak teoretychna osnova orhanizatsiyi naukovy-doslidnyts'koyi roboty studentiv u vyshchomu navchal'nomu zakladi [Activity-based approach as a theoretical basis for organizing students' research work in higher education institutions]. Problemy inzhenerno-pedahohichnoyi osvity. №6. S. 80–85. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛИСТОПАД Олексій – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Наукові інтереси: освітні, педагогічні науки; теорія і методика професійної освіти; дошкільна освіта.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LYSTOPAD Oleksii – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Preschool Education State institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”.

Scientific interests: educational and pedagogical sciences; theory and methodology of vocational education; preschool education.

Стаття надійшла до редакції 01.01.2026 р.

Стаття прийнята до друку 10.01.2026 р.

УДК 351.862:355.4:81'27

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-222-275-279

НЕНЬКО Юлія –

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри мовної підготовки

Національного університету цивільного захисту України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7868-0155>

e-mail: nenko_yuliia@nuczu.edu.ua

РОЛЬ МОВНОЇ СПІЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ ТА ПІДТРИМАННІ БЕЗПЕКОВИХ СОЮЗІВ: ПЕДАГОГІЧНИЙ ВИМІР

Статтю присвячено аналізу ролі мовної спільності у формуванні та підтриманні безпекових союзів у сучасних умовах гібридної війни. У фокусі дослідження перебуває мова як соціокультурний і когнітивний чинник, що впливає на союзницьку поведінку держав, механізми довіри, координації та інституційної стійкості у сфері безпеки. Актуальність теми зумовлена зростанням ролі нематеріальних факторів безпеки в умовах поєднання військових, інформаційних та психологічних загроз, а також потребою осмислення цих процесів у педагогічному та професійно-освітньому вимірі. Проблематика статті полягає в недостатній теоретичній і емпіричній розробленості впливу мовної спільності на союзницькі відносини порівняно з традиційним акцентом на матеріальних і інституційних чинниках. У сучасних дослідженнях культурні зміни часто використовуються як допоміжні або контрольні, що ускладнює розуміння причин стабільності союзів та особливостей міждержавної кооперації в умовах гібридних загроз. Особливо це стосується сфери цивільної безпеки, де ефективність міжнародної взаємодії безпосередньо залежить від якості комунікації та мовної сумісності. Метою статті є теоретичне обґрунтування ролі мовної спільності як ключового чинника культурної ідентичності у формуванні та підтриманні безпекових союзів, а також визначення її значення для підготовки фахівців у сфері міжнародної та цивільної безпеки. Методологічною основою дослідження є поєднання конструктивістського підходу в теорії міжнародних відносин і положень теорії соціальної ідентичності, що дозволяє проаналізувати мову як символічний, когнітивний і функціональний ресурс безпекової взаємодії. У результаті дослідження обґрунтовано, що мовна спільність впливає на союзницьку поведінку держав через евристичний механізм сприйняття «свого» партнера та через функціональний механізм зниження транзакційних витрат координації, переговорів і спільних операцій. Показано, що вплив спільної мови є особливо відчутним у випадку оборонних союзів і в умовах кризового реагування. Окрему увагу приділено прикладному значенню отриманих висновків для діяльності ДСНС, зокрема у контексті міжнародної співпраці, професійної мовної підготовки та підвищення інституційної стійкості. Зроблено висновок про доцільність інтеграції мовного та міжкультурного компонентів у освітні програми підготовки фахівців безпекового сектору.

Ключові слова: мова; культурна ідентичність; гібридна війна; професійна підготовка; комунікативна компетентність; когнітивна безпека; мовна політика.